

Základní škola a Mateřská škola Litvínov, Ruská 2059, okres Most
tel. číslo: 476 111 170; www.zsruska.cz; zsruska@zsruska.cz

Školní preventivní program

MATEŘSKÉ ŠKOLY POD LESEM, TYLOVA 2085, LITVÍN OV

PŘÍLOHA ŠVP PV

„Poblíž lesa v přírodě, jsme jak rybka ve vodě...“

Platnost dokumentu

od 1. 9. 2018

Vypracoval zástupce ředitele pro předškolní vzdělávání – Jana Heinc Buchalová

1 ÚVODNÍ USTANOVENÍ

Školní preventivní program Mateřské školy Pod lesem, Tylova 2085 vychází z Metodického doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže (Dokument MŠMT č.j.: 21291/2010-28) a Metodického pokynu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k řešení šikanování ve školách a školských zařízeních (Dokument Č.j. MSMT- 22294/2013-1)

Preventivní program je zaměřený zejména na výchovu dětí ke zdravému životnímu stylu, na jejich osobnostní a sociální rozvoj a rozvoj jejich sociálně komunikativních dovedností v souladu s vyhláškou č. 72/2005 Sb.

S tímto Školním preventivním programem byly seznámeny všechny učitelky na pedagogické radě. Kopie Školního preventivního programu je k dispozici na každé třídě a webu školy.

2 ZÁKLADNÍ INFORMACE

Zřizovatel:	město Litvínov
Název:	Základní škola a Mateřská škola Litvínov, Ruská 2059, okres Most
Ředitelka:	Mgr. Pavla Tomášová
Telefon ZŠ:	476 111 170
Email ZŠ:	zsruska@zsruska.cz , reditel@zsruska.cz
Adresa MŠ:	MŠ, Tylova 2085, 436 01 Litvínov (místo poskytovaného vzdělávání)
Zástupce ředitelky pro PV:	Jana Heinc Buchalová
Telefon MŠ:	476 753 450, 739 633 623
Email MŠ:	mstylova@zsruska.cz
Kapacita MŠ:	100 dětí – 4 třídy s celodenní péčí (tři třídy běžné, jedna třída zřízená podle § 16 odst. 9 školského zákona pro děti SVP)

Motto:

„Všechno, co opravdu potřebuji znát, jsem se naučil v mateřské školce.“

O všechno se rozděl.

Hraj fair.

Nikoho nebij.

Uklízej po sobě.

Neber si nic, co ti nepatří.

Vracej věci tam, kde jsi je našel.

Když někomu ublížíš, řekni, promiň.

Před jídlem si umyj ruce. Splachuj.

Teplé koláčky a studené mléko ti udělají dobře.

Žij vyrovnaně - trochu se uč a trochu přemýšlej a každý den trochu maluj a kresli a zpívej a tancuj a hraj si a pracuj. Každý den odpoledne si zdřímni.

Když vyrazíš do světa, dávej pozor na auta, chytň někoho za ruku a drž se s ostatními pohromadě.

Robert Fulghum

3 ZÁKLADNÍ PRINCIPY, ZÁMĚRY A VÝCHODISKA

Základním principem preventivní strategie v naší mateřské škole je **osvojování si základních kompetencí v oblasti zdravého životního stylu a prevence, a rozvoj dovedností, které vedou ke zvýšení odolnosti dětí vůči projevům rizikového chování a vedou je ke správným postojům vůči různým zátěžím a problémům.**

Tím nejlepším programem prevence proti zdraví poškozujícím a život znehodnocujícím závislostem a negativním jevům je **dobrá výchova dětí**. Nejúčinnější prevencí je tedy kvalitní a respektující výchova dětí nejen v mateřské škole, ale hlavně i v rodině.

Naším pedagogickým záměrem je:

- poskytovat bezpečí pro efektivní vzdělávání
- podporovat zdravý životní styl
- vytvářet optimální podmínky pro prevenci před společensky nežádoucími jevy

Základním východiskem efektivní prevence a jádrem preventivní strategie je:

- analýza podmínek a tvorba podmínek optimálních
- proměna (či komplexní změna), která zahrnuje veškeré dění v MŠ

Na základě vstupní analýzy MŠ rozhodneme, zda ten či onen jev života mateřské školy je optimální a zdravé podmínky podporuje, nebo jde proti nim. Předmětem analýzy není pouze věcné (materiální) prostředí mateřské školy, ale zejména **celkové klima** mateřské školy, podmínky mezilidských vztahů, sociálních vztahů a mravní základ mateřské školy.

Zavést zdravé svačiny a obědy, vybudovat novou školní zahradu motivující děti k pohybu nejsou až tak zásadní problémy. Náročnější je měnit zaběhnuté způsoby vzdělávací nabídky a

nastavené vztahy v mateřské škole, a celou její organizaci. Předpokládá to kvalitní součinnost všech učitelek a ostatních zaměstnanců, předškolních dětí a jejich rodičů. **Bez účasti celé mateřské školy není žádná změna a rozvoj reálně dosažitelný a trvale udržitelný.** Proto ani neočekáváme rychlý a snadný úspěch.

Obavy, že změny není možné uskutečnit vzhledem k nedostatečnému finančnímu zabezpečení, nejsou úplně na místě. Určité finanční zabezpečení je samozřejmě nezbytné. Ale úspěch je dán zejména tím, jak je změna podmínek zahrnuta do celého života mateřské školy, jak přispívá k rozvoji dovedností předškolních dětí i učitelek a profesionalizaci stylu vedení školy. Nakolik je odhaleno množství nefunkčních, omezujících stereotypů a zda jsou nacházeny možnosti jejich řešení.

4 METODICKÁ POMOC PŘI IMPLEMENTACI STRATEGIE PROJEVŮ RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ

Základním principem strategie prevence projevů rizikového chování je:

- harmonický rozvoj každé dětské osobnosti
- osvojení si pozitivního sociálního chování
- výchova dětí ke zdravému životnímu stylu

Cílem je:

- vytvářet funkční preventivní aktivity v každé třídě
- rozhodovat se, nést odpovědnost za svou volbu
- osvojit základy zdravého životního stylu

Působení na předškolní děti má charakter výchovně vzdělávací. Jde o proces, kdy je nalezeno **optimální klima** mateřské školy a sociálních vztahů, při kterém dochází ke zvyšování sociální kompetence dětí, k rozvoji jejich dovedností, které vedou k odmítání všech forem sebedestrukce a projevů agresivity.

Naší snahou a zároveň **cílem je úzká spolupráce s rodiči**, neboť jen ta nám může pomoci formovat takovou osobnost dítěte, která je s ohledem na svůj věk schopná se elementárně orientovat v dané problematice, zkoumat ji, ptát se, dělat správná rozhodnutí, osobnost, která si bude vážit svého zdraví a zvládat základní sociální dovednosti.

4.1 Vymezení obsahu a formy prevence v rámci kompetencí podpory zdraví a zdravého životního stylu

Základním prvkem ochrany před společensky nežádoucími jevy je **výchova ke zdravému způsobu života**. Myšleno v pojetí holistickém to znamená ve složce **tělesné, duševní a sociální**, kdy tyto složky jsou navzájem propojeny a tvoří spolu harmonickou jednotu.

V předškolním věku mezi **kompetence podpory zdraví a zdravého životního stylu**, které jsou zároveň prevencí společensky nepřijatelných jevů, patří:

- dovednosti, které vedou k osvojení zdravého životního stylu (zdravotní prevence)

- zkušenosti, které poskytují potěšení a touhu účastnit se pohybových aktivit
- sebedůvěra a sebejistota, seberozvíjení a samostatnost
- schopnost přizpůsobení se životu v sociální komunitě
- schopnost přiměřeně kriticky myslet a rozhodovat se
- vnímavý a otevřený vztah k okolnímu světu
- motivace k aktivnímu poznávání a prožitkům
- rozvoj tvořivosti a estetického cítění

4.2 Sebedůvěra

Přiměřené vědomí vlastní důvěry v sebe sama je **silným ochranným mechanismem**. Součástí zdravého životního stylu je i zdravé sebevědomí. Vlastní sebevědomí spojené s úctou k druhému patří k základní životní kompetenci (postoji).

Sebedůvěra dětí je podmíněna optimální kvalitou vztahu k dětem v praktickém životě. Takovým uspořádáním společenského života, který umožňuje uspokojování potřeb dítěte a tím i zdravý rozvoj jeho osobnosti. Vztah k dětem je výrazem vyspělosti společnosti. Vztah k dětem a styl výchovy v sobě musí nést **respekt dospělých vůči dětem**. Děti jako rovnocenní partneři mají v mnoha situacích právo říci ne, když něco nechtějí. **Umění říci „NE“ je z hlediska ochrany zdraví velmi pozitivní postoj**. Děti nebudou umět říci „Ne“ pokusům o nejrůznější manipulace nebo drogovému pokušení, pokud v mateřské škole a v rodině, není příležitost k vyjádření nesouhlasu. Nesouhlas nebo volba jiné alternativy nemusí být již předem považovány za neposlušnost, vzdor nebo zbytečnost.

K upevnění sebedůvěry dětí slouží zejména **pohybové aktivity, hry a hraní**. Optimální se jeví spontánní dětské pohybové aktivity bez viditelných zásahů pedagogů, kdy dětem je poskytována možnost volby samostatné činnosti i její obtížnosti. Dítě ví, že si samo může vybrat a vyzkoušet své síly. Je nutné, aby motivace k činnosti vycházela z dítěte a byl respektován jeho zájem, aby pohybová činnost vycházela z vnitřní motivace, z potřeby pohybu, z potřeby zjistit, co umím. V **nesoutěživém prostředí**, bez potřeby předhánět kamaráda je tělesný rozvoj provázený vědomím odpovědnosti za své zdraví. Dítě je motivované a vzniká posléze i trvalá potřeba pocitu libosti z naplnění potřeby pohybu.

Umění realisticky odhadnout své síly, nepřeceňovat ani nepodceňovat své síly, je prevencí nejen úrazů, ale i **posílení pevného postoje** vůči budoucím stresům, neúspěchům i pádům, které nepřipravení jedinci později mnohdy řeší zástupným způsobem: agresí, zneužíváním drog, alkoholu nebo jiným negativním způsobem.

Realizaci spontánních pohybových aktivit napomůže skromnější vzhled přírodní školní zahrady, bez okrasných trávníků a záhonů, ale s dostatečným vybavením umožňujícím odstupňovanou škálu pohybových aktivit. A samozřejmě spolupráce s rodiči, kteří chápou a akceptují tuto formu pohybu.

4.3 Seberozvíjení

Osobní zkušenost a prožitek dítěte dávají vznik základním kompetencím, které mají děti v oblasti zdravého životního stylu a prevence získat. Základní kompetence jsou utvářeny jako znalosti, dovednosti a postoje.

Mezi základní osvojené **kompetence** předškolních dětí a současně i kompetence v oblasti prevence patří:

- znát, co nám pomáhá **být zdravý** a v bezpečí a co nám škodí
- rozumět tomu, že způsob života má vliv na lidské **zdraví**
- znát důsledky požívání některých látek pro **zdraví**
- napomáhat vlastnímu **zdraví** aktivním pohybem a zdravými životními návyky (zdravá výživa a životospráva)
- zajímat se o udržování svého těla ve **zdraví**
- chápat, že **zdraví** se musí chránit
- vytvořit si představu o pojmu **závislost** a o věcech, které ničí **zdraví** a zkracují život člověka (cigarety, alkohol, zneužívání léků, drogy...)
- vědět, že kontakty s některými lidmi mohou být nebezpečné
- znát **pravidla společného soužití** ve skupině
- přizpůsobovat **chování** sociálnímu prostředí
- hodnotit své **chování** i chování druhých
- akceptovat kompetentní autoritu
- mít a hájit vlastní názor
- vnímat lidi s jejich odlišnostmi povahovými, tělesnými, rasovými, kulturními jako přirozený stav
- přistupovat aktivně k problémům (**řešit problémy**)
- vědět, že je více možností **řešení konfliktů**
- kontrolovat extrémní projevy svých emocí a nálad
- spoluvytvářet prostředí pohody ve svém okolí
- uvědomovat si sociální role

Pokud si děti neosvojí uvedené ochranné kompetence, bývají v pozdějším období často zasaženy různými nežádoucími jevy, jako je **agresivita, nekázeň, nesnášenlivost, neschopnost řešit problémy, stres a frustrace a mnohdy dochází i k sebepoškozování dětí**. Důsledkem je poté náchylnost ke zneužívání **medikamentů, drog, alkoholu, šikana, násilí, vandalismus, xenofobie apod.**

Potřebné sebezrovnání dítěte je vytvářeno **osobní zkušeností dítěte**. Je podporováno zejména prožitkem během hry. Společný **prožitek ze hry** je uznáván jako významný faktor **sociálního učení**. Optimální činnosti pro hry a hraní jsou přirozené situace skutečného světa. Děti si rády hrají na to, co vidí dělat dospělí a tím, že takovouto činnost zkouší, získávají sebevědomí. Hra by neměla být učitelkou příliš organizována, měla by se uplatnit kreativita dětí, jejich vzájemná komunikace, radost, tvořivost a estetické podněty i nácvik řešení konfliktů. Učitelky jsou pozorovatelé, partneři ve hře a rádci. Motivace k těmto činnostem musí vycházet z dítěte a musí být respektován jeho zájem. Pak nedochází ani k nedostatečné ani nadměrné stimulaci dětí. Učitelka pomáhá organizovat činnost, ale nevnučuje ji. Výsledkem je i pohoda a zdravé **partnerské vztahy v mateřské škole**.

Prožitkové učení, kdy se dítě prožitkem a zkušeností učí samo a spontánně, je vlastní předškolnímu věku. Nikdy později již dítě nepracuje samo na sobě s takovou intenzitou a efektivitou. Dítě přirozenými cestami sbírá a zpracovává zkušenosti. Zkušenosti získává především tím, že něco dělá, a to co dělá, prožívá. Mentalitě předškolního věku není vlastní organizované, hromadné vzdělávání frontální metodou. **Není proto vhodné vytvářet speciální preventivní programy pro předškolní věk.**

Sociální hry a hraní rolí navozují modelové situace. Nabízejí bezděčné učení s možností zařadit se mezi své vrstevníky v dětské skupině a budovat mezi nimi své postavení. Učí ohleduplnosti, společensky přijatelnému způsobu řešit konflikty a spory, spoluvytvářet prostředí pohody ve třídě a v dětské skupině. V dítěti se vytváří pocit základní jistoty, že takovýto svět je správné místo pro život a dítě je v pohodě. Výsledkem je nastavení dětské psychiky, které lze vyjádřit větou „***já jsem správný a na správném místě***“. V dospělosti se tomu pak říká zdravé sebevědomí, optimismus, pozitivní myšlení.

Dobrou aktivitou je mimo **námětové hry i společná stavba nebo společná kresba** na jeden námět. Společná kresba není součtem kreseb jednotlivců. Při kresbě jednotlivci reagují jeden na druhého a podle toho je kresba rozvíjena. Při společných stavbách děti diskutují, hledají a navrhuji řešení. Učitelku potřebují jen jako rádce a diváka.

Rozvoj společenských vztahů a komunikační dovednosti podporuje vhodně i **dramatická výchova**. V předškolním věku je třeba věnovat pozornost dramatickému vyjadřování představ, pěstovat dovednosti vyjádřit své pocity. Formou tvořivé dramatiky lze děti postavit do situace, kdy individuálně reagují – lhostejně, zvědavě, se zájmem, konstruktivně. Tyto dramatické prožitky dětí, které nejsou v průběhu hry pedagogem ovlivňovány, jsou později základem pro vzájemné vysvětlování, objasňování a odpovědi na otázky. Ze strany učitelky tedy nejsou pouze předávány již hotové poznatky prostřednictvím poučování a vysvětlování. Nedochází k příliš racionálnímu, hotovému a uzavřenému výkladu světa. **Nejde o to naplnit dětskou mysl, ale probudit aktivní zájem dítěte objevovat a uplatnit a ukázat co umí, zvládne a dokáže.**

Herně motivované činnosti dramatické, námětové a konstruktivní slouží k osvojování pojmů a poznatků zdravého životního stylu. Realizace v činnostech, které odpovídají sebezvíjícím potřebám dětí, prevence poškození zdraví a zdravý životní styl jsou smyslem výchovně vzdělávací práce s dětmi, jež umožní dětem osvojit si prvky prevence.

Znovu je dobré zdůraznit, že prvotní je iniciativa dítěte. Respektování předškolního dítěte a spontánní hry jsou základními principy rozvoje dětí v mateřské škole. Pedagog by měl vést výchovnou práci skrytě, ale cíleně a dát dětem základy **prosociálního chování** a tedy i **prevence šikany, násilí a jiných projevů rizikového chování**.

Výchovně vzdělávací práce, jejíž smysl spočívá v prožitku dítěte a ne pouze v přípravě na školu, plní podmínku k vytvoření správných kompetencí ke zdravému životnímu stylu a tím i k prevenci společensky nežádoucích jevů. Klademe si cíle, které vycházejí z potřeb předškolních dětí. Pobyt v mateřské škole je pak pro děti zdravý a je zdrojem pohody.

4.4 Třída pro děti se SVP

Vytváření sociálních kompetencí a prosociálního chování je velmi přirozeně dosažitelné ve věkově smíšené třídě dětí, v naší mateřské škole, ve třídě zřízené podle § 16 odst. 9 školského zákona. Zavedení věkově smíšené třídy, kde jsou děti ve věku od 4 do 7 let, se nám velmi osvědčilo.

Heterogenní skupina s menším počtem dětí je přirozenější a lépe odráží přirozené společenské prostředí. Starší děti ve smíšené třídě jsou samostatnější, mají pocit důležitosti a odpovědnosti. Mladší napodobují starší kamarády. Věkově smíšené složení třídy významně přispívá k sociálnímu zrání dětí. Děti jsou k sobě více ohleduplné, umí si vzájemně naslouchat, minimální je i výskyt projevů agrese. Jejich hra je více tvořivá, s prvky fantazie a schopností

kooperace. Děti jsou více komunikativní k sobě navzájem i směrem k dospělým a jsou pozitivněji naladěny. Učí se vyjádřit svůj názor a zdůvodnit svůj postoj a rozhodnutí.

Věkově smíšená třída má své přednosti jak pro děti samotné, tak i pro jejich **rodiče**. Tak jako nově přichozí nejmenší děti (tvořící ve třídě menšinu) rychle zapadnou do vytvořené hierarchie a vžitých pravidel třídy, tak se i rodiče nových dětí snadno vpraví do nových podmínek, rychle se zorientují a zapojí se v rodičovské skupině úplně stejným mechanismem jako jejich děti. Mateřská škola se tak podílí na vytváření postojů ke zdravému životnímu stylu a prosociálního klimatu nejen u dětí, ale i na pozitivní změně postojů u dospělých - rodičů.

4.5 Rodiče, mateřská škola a prevence

Stále hledáme nové cesty, jak navázat co nejužší kontakt s rodiči, jak vzbudit jejich hlubší zájem o předškolní vzdělávání, nebo potíže svých dětí. Často se totiž stává, že rodiče u nás vyhledají pomoc v okamžiku, až když jsou zcela bezradní a neví, jak vzniklou situaci řešit. Proto považujeme za velmi důležité vzájemné prohlubování komunikačních dovedností a vzájemné úcty mezi pedagogy, rodiči a dětmi, a to nejen při řešení problémů, konfliktů, či při překonávání rozličných překážek.

Za významný nedostatek všech preventivních aktivit považujeme menší zájem a spolupráci rodičů. Téměř veškeré snahy o větší zapojení rodičů vyznívají naplano a jsou až na některé výjimky spíše nedostatečné.

V naší mateřské škole je situace o trochu příznivější, což je především dáno **denním kontaktem rodičů s pedagogy**. Tento každodenní kontakt má velmi příznivý vliv nejen na **zvýšení zájmu rodičů o své dítě, ale potažmo i o dění ve třídě a v celé mateřské škole**. Za velice důležité považujeme informovat rodiče o preventivním působení v mateřské škole.

Založení pozitivních a přirozených vztahů ke škole ze strany rodičů, a prostor k řešení problému, kterým je malý zájem a informovanost rodičů o prevenci společensky neakceptovatelných jevů. **Dobrý vztah školy a rodičů** považujeme za **ukazatel kvality** naší **mateřské školy**.

Způsob organizace života v mateřské škole je podmínkou dobrého růstu zdravé generace. Jen tak dosáhneme toho, že od nás budou odcházet do prvních tříd základní školy děti vybavené co největší zásobou **pozitivních a prosociálních vzorců chování**.

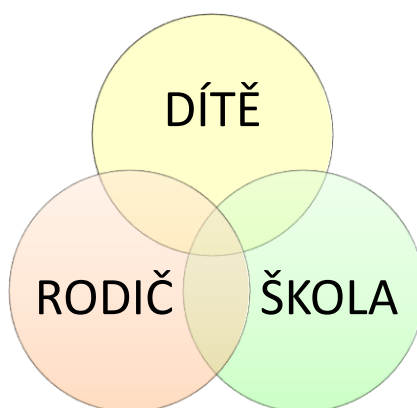
Rodinná výchova je základ, na kterém mateřská škola staví. Občas je třeba tyto základy více či méně poopravit, na některých nelze stavět vůbec. Některá rodina uplatňuje nadměrnou péči, někde jsou na dítě kladeny neodpovídající požadavky. V některé rodině je dítěti dána naprostá volnost, v jiné naopak. Některí rodiče zdůvodňují malou péči o dítě nedostatkem času (pracovní vytížení), jiní rodiče upřednostňují především své zájmy a o své dítě mají jen minimální zájem. To vše ztěžuje orientaci dětí v životě a jejich pozitivní socializaci.

Tato situace klade vysoké nároky na profesionalitu a lidskou kvalitu předškolních pedagogů. Při nevstřícném postoji rodiny je možnost mateřské školy přispět ke zdravému rozvoji dětí velmi ztížena. To vše jsou kořeny toho, na co se společnost někdy tak velmi licoměrně ptá. „Kde se v dnešních dětech bere to, že jsou tak hrozné?“ (píjí alkohol, kouří, berou drogy, perou se, šikanují, kradou, loupí, snad i vraždí, neposlouchají, lžou, chodí za školu...) Kde se to v nich bere? Proč s tím škola něco neudělá? Jenže rodiče mnohdy „trochu“ pozapomínají, že **ONI jsou ti hlavní**, kteří vkládají do svých dětí **své schopnosti** i neschopnosti, talent nebo jeho nedostatek, vytrvalost nebo nevytrvalost a **zejména svůj vzorec chování**.

Mateřská škola může při dobré a **oboustranně vstřícné spolupráci s rodinou** mnoho nevhodně založených rizikových prvků chování eliminovat. Naopak při nezájmu rodičů se již v prostředí mateřské školy mohou vyskytnout náznaky agrese a násilí, a to jak mezi vrstevníky, tak i směrem k pedagogům, šikana, omezování práv a ponižování. Že se s těmito sociálně patologickými jevy setkáváme už u předškolních dětí je smutnou skutečností a varovným signálem, že je něco špatně i v celé společnosti.

Navození otevřeného a oboustranně prospěšného vztahu s rodiči je proces, do kterého jsou rodiče vtahováni prostřednictvím dětí. Pohodové, otevřené klima v mateřské škole, dítě aktivní, samostatné a sebejisté, to vše jsou pozitiva, která pomáhají zlepšit spolupráci s rodiči nejen na bázi **rodič - pedagog**, ale i z hlediska těsnějšího spojení **rodič - škola** a následného ideálního propojení:

S naším Školním preventivním programem jsou seznámeni všichni rodiče na třídních schůzkách. Další související informace jim poskytujeme v rámci internetové stránky mateřské školy nebo na informačních nástěnkách v mateřské škole.

4.6 Stát, město a mateřská škola

Předškolní vzdělávání je dnes vnímáno mimo jiné také jako **důležitý počátek pozitivního socializačního procesu**, který je významný pro další rozvoj dětí a jejich společenského začlenění. To jsou hlavní důvody, proč je v současné době tato oblast předmětem aktuálního zájmu a je i státem podporována.

Zároveň je tím naplňována i **Úmluva o právech dítěte** a strategický program Světové zdravotnické organizace pro Evropu - **Zdraví pro všechny ve 21. století**, jeho Cíl 3 Zdravý začátek života.

Mezi vyjmenovanými prostředky, kterými má být splnění tohoto úkolu dosaženo, je uvedena i mateřská škola.

Program obsahuje i další cíle, které se zdravým životním stylem a prevencí prolínají:

Cíl 11 - Zdravější životní styl

Cíl 12 - Snížení škod způsobených alkoholem, drogami a tabákem

Cíl 13 - Podmínky a příležitosti pro zdraví

Obecní zastupitelstva mají vytvářet podmínky pro realizaci školních vzdělávacích programů v MŠ, čímž současně naplňují i cíle preventivní. Snad představitelé místní samosprávy jednou pochopí, jak důležitá je prevence v oblasti projevů rizikového chování již v útlém - předškolním věku a dají přednost zdravému vývoji nejmladších občanů města Litvínova před značnými a neefektivními výdaji na škody vzniklé v důsledku pozdní a tím i málo účinné, či nedostatečné

prevence u dětí v pozdějším věku (škody způsobené **vandalismem, násilím, zneužíváním drog**, apod.).

5 VYMEZENÍ OBSAHU A FORMY PREVENCE PŘI NAPLŇOVÁNÍ RVP PV / TVP PV

Včasné a citlivé vzdělávání dítěte předškolního věku a jeho zdárný vstup do širšího společenství má pro dítě a jeho rozvoj klíčový význam. Předškolní období je **optimální pro položení základů osvojení zdravého životního stylu, pozitivních postojů a dovedností** a tedy je vhodné i k prevenci před projevy rizikového chování. Zpracovaný školní vzdělávací program „*Blízko lesa v přírodě, jsme jak rybka ve vodě*“ je dostatečnou zárukou pro dosažení cílů výchovně vzdělávacího procesu a získání základních dovedností, poznatků, zkušeností a postojů (kompetencí). Z pohledu systémového je proto vhodné a zároveň velmi efektivní využít tohoto **školního vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (ŠVP PV)** i k prevenci před projevy rizikového chování.

ŠVP PV je zpracovaný v návaznosti na **Rámcově vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV)**, jenž stanovuje konkrétní vzdělávací obsah a vzdělávací cíle.

RVP PV nám umožňuje, aby naše mateřská škola, resp. její pedagogický tým, ale i každá jednotlivá učitelka mohla uplatňovat svou pedagogickou tvořivost. S pomocí vytvořeného ŠVP PV učitelka zpracovává vlastní **třídní vzdělávací program (TVP PV)**, který při zachování společného rámce co nejlépe odpovídá konkrétním možnostem naší mateřské školy a různým potřebám předškolních dětí v jednotlivých třídách.

RVP PV velmi podrobně pojednává o zásadách a formách optimálního předškolního vzdělávání a výchovy, která vede k žádoucím kompetencím. Zabývá se specifikou předškolního vzdělávání a rámcovými vzdělávacími cíli. Dále pak vzdělávacími oblastmi předškolního vzdělávání, podmínkami a evaluací. Pro oblast prevence využíváme zejména část týkající se **psychosociálních podmínek** při vzdělávání dětí.

Ve třídách se snažíme o **přátelskou pohodovou atmosféru**, děti jsou pro nás partnery stejně tak jako jejich rodiče. Při výchově uplatňujeme pedagogické zásady, dětem je tak jasné, co od nich očekáváme. Jsme si vědomi, že **pocit bezpečí** je základní podmínkou efektivního učení a dobré vztahy jsou velmi významnou součástí bezpečného prostředí. Vytváříme pro děti prostředí bezpečné, ve kterém se cítí akceptovány, přijímány se svými nápady, projevy i zvláštnostmi. Snažíme se poskytovat dětem takové podmínky, aby byly v pohodě a zažívaly pocity **sounáležitosti, úspěchu a uznání**. Učíme je vážit si sami sebe a to nás všechny učí vážit si ostatních. Respektujeme všechny zúčastněné a zároveň chceme být individuálně respektováni.

Rodiče jsou pro dítě těmi nejdůležitějšími osobami, dítě v předškolním věku je se svými rodiči spjato, tak úzce, že jakýkoliv útok na jejich osobnost (i skrytý) vnímá jako útok na svou osobu. Proto před dítětem vždy dáváme najevo, že jsme s jeho **rodiči v dobrých vztazích**, vzájemně se respektujeme a vážíme si jeden druhého. O to žádáme i zákonné zástupce. Pokud se rodič s učitelkou dostane do sporu, nemělo by nikdy docházet k výměně názorů před dítětem!

Uspokojování **potřeb dětí** má pro nás důležitý význam. K tomu, abychom mohli naplňovat potřeby dětí, je potřebujeme dobře poznat. Respektujeme a přijímáme dítě předškolního věku jako rovnocenného partnera, snažíme se stát jeho kamarádem a průvodcem.

Víme, že uspokojováním potřeb dětí nás přivede k cíli, že se budou v mateřské škole cítit a fungovat dobře jak v činnostech, tak i ve vztazích. K naplňování potřeb dětí nám slouží především **empatická komunikace** mezi učitelkou a dítětem.

Respektujeme **osobní psychomotorické tempo** dětí a podřizujeme mu organizaci činností. Víme, že souvisí s jeho vrozenými vlastnostmi, a že lze ovlivnit a měnit jen velmi málo. Včas děti upozorňujeme, že jejich činnost bude třeba ukončit. V rámci možností mají tedy čas vše v klidu dokončit, nebo si dohrát hru. Dítě, které je pomalé, má zpravidla možnost dokončit činnost ve svém vlastním tempu, aktivnějšímu dítěti nabízíme jinou činnost, zatím co ostatní dokončují svou práci.

Vůči dětem uplatňujeme požadavky, které jsou pro ně věkově, vývojově a individuálně přiměřené. Víme, že dětské potřeby se hlásí postupně na základě pyramidového principu. Nejprve uspokojujeme **základní fyziologické potřeby** a také velmi důležitou **potřebu bezpečí**. K tomu, aby se všechny děti v naší mateřské škole cítily bezpečně, potřebují především nás učitelky, kterým dobře rozumí, můžou nám důvěřovat, dále prostředí s přátelskou a vlídnou atmosférou a smysluplná pravidla. Až teprve potom se u dětí může projevit potřeba poznávání, učení, potřeba uplatňovat své vlohy a schopnosti. Pokud dítě nemá naplněny základní potřeby, nemůže se cítit dobře, nemůže cítit náležitou k ostatním, zažívat pocit **uznání a seberealizace**. Abychom umožnili dítěti seberealizovat se, je nutné je dobře poznat. Zkoušíme odhalit v čem je dobré, co ho zajímá. Následně se pak snažíme připravit natolik podnětné prostředí, aby si každé dítě našlo hračku, hru či herní kout, které uspokojí právě jeho potřebu seberealizace.

Pravidla a dohody nemáme proto, aby nám kradly osobní svobodu, ale aby vymezovaly, kam až můžeme jít, co ještě můžeme udělat, a naopak co už není přijatelné a druhému může být nepříjemné, nebo co mu dokonce může i ublížit. Pravidla jsou pro nás **společnou úmluvou směřující k ochraně dětí i dospělých**. Pomocí pravidel učíme děti respektovat druhé, chovat se zodpovědně k sobě i světu kolem sebe.

Základní omezení se týká toho, že dítě nesmí ublížit sobě, ani jinému (dítěti či dospělému), nesmí ničit věci a samozřejmě všichni se pohybujeme v určitém časovém rámci.

Dodržování pravidel nám usnadňuje soužití v mateřské škole a pomáhá nám zajistit klidné, bezpečné a psychicky vyvážené prostředí. **Pravidla se týkají všech zúčastněných**, nejen dětí, ale i dospělých. Pravidla jsou pro nás jedním ze základních mechanismů, které učí děti **pro-sociálnímu chování** vůči ostatním. Vyjadřujeme, že i my dospělí máme své pocity, slabosti a učíme děti brát ohled i na nás.

Volnost a osobní svobodu, vyvažujeme nezbytnou mírou omezení, vyplývající z nutnosti dodržování určitého řádu. Preferujeme dialog s dětmi o nutnosti dodržování pravidel společně dohodnutých. Nestanovujeme pravidla pro děti, ale s dětmi, které se na jejich tvorbě aktivně podílejí a tím dohodnutá pravidla lépe znají a přijímají. Starší děti se vzájemně mezi sebou i upozorňují na jejich případné porušení. Malé děti často **testují pevnost pravidel**, neboť se potřebují ujistit, že jsou věci, které platí, a že svět MŠ je částečně předvídatelný.

Aby naše pravidla byla funkční, vytváříme pouze taková **pravidla, která mají smysl**. Při **vytváření pravidel spolu s dětmi** hledáme i přirozené důsledky, které by mohly nastat při jejich nedodržení. Na **vhodné způsoby** děti upozorňujeme, ale nezaměňujeme je s odměnou,

protože by se děti mohly naučit, že např. uklízejí hračky nebo jídlo dojírají... pouze za odměnu. Popisnými informacemi podáváme dětem pozitivní zpětnou vazbu.

Naše **pravidla zahrnují tyto oblasti**: bezpečí dítěte, druhých dětí a dospělých, bezpečí živé a neživé přírody, bezpečí věcí a nutná organizace v čase.

Pro předškolní dítě a jeho budoucí život je důležité, když si osvojí některé **návyky**, které mu v budoucnu usnadní každodenní život a spolužití s ostatními dětmi i dospělými lidmi. Mezi tyto **návyky** u nás patří například:

- *Když něco chci, poprosím a poděkuji, když to dostanu*
- *Před jídlem a po užití záchodu si umyji ruce, abych nebyl nemocný*
- *Věci ukládám na domluvená místa, abych je našel a nikomu nepřekážely*
- *Když něco pokazím, hledám způsob, jak to napravit*
- *Záměrně nepůsobím ostatním ani sobě bolest*
- *Dělá mi radost, když můžu někomu pomoci*
- *Nikdy neodcházím bez dovolení, aby mě nehledali a něco se mi nestalo*
- *Když mi někdo udělá nebo řekne něco, co se mi nelíbí, sdělím mu to.*
Nebo to řeknu někomu, komu důvěřuji (učitelce, rodiči).

Toto je pouze část návyků, které podle našeho názoru tvoří základ toho, co děti potřebují k samostatnému vykročení do života.

Vždy se snažíme s dětmi pracovat tak, jak nejlépe to za daných okolností a podmínek jde. K projevování bezpodmínečného **přijetí** využíváme techniku **očního a fyzického kontaktu**. Děti potřebují pohladit, pochovat, obejmout... přičemž respektujeme intimní zónu dítěte. Pohledy, úsměvy, zamračení, pokývání či zavrtění hlavou, gesta spojená s očním kontaktem využíváme jako **neverbální zpětnou vazbu**.

Všem dětem projevujeme **emoční vřelost** a poskytujeme jim **empatickou odezvu** na jejich problémy. Učíme se dívat na svět očima dítěte a snažíme se odhadnout, jak se v určité situaci, asi dítě cítí, co prožívá. Používáme slovník, kterému dítě rozumí. U malých dětí jde o vyjadřování nejjednodušších **pocitů** – líbí, nelíbí, rád, nerad... U starších dětí využíváme složitější výrazy pro diferencované **emoce**. Děti učíme nejen své emoce rozeznat, ale i pojmenovat.

Všechny děti oslovujeme křestním jménem. Ptáme se, jak jim doma říkají, a která forma jména jim je příjemná. Jde nám o to, aby se děti u nás cítily dobře a zažívaly **pocity uznání a úspěchu**. Snažíme se, aby **slova ocenění a podpory** děti slyšely co nejčastěji, a to i děti, které jsou trochu problematické a zdánlivě si je příliš nezaslouží.

Děti pak **nemají potřebu soutěžit**, aby se cítily úspěšně. Jde nám o to, aby se co nejvíce poznávaly a staly se dětmi, které naplňují své možnosti osobního růstu a rozvoje, aby nepromarnily to dobré, co v nich je. Snažíme se všem dětem co nejvíce porozumět a zacházet s nimi **s respektem**. Naše projevy chování jsou **partnerské** a nepřipouští ani tzv. laskavou manipulaci.

Všechny děti zapojujeme do her a činností vhodnou a nenásilnou motivací, posilujeme jejich sebevědomí, odvalu, experimentování a schopnost umět vyjádřit svůj názor. Víáme jejich návrhy na aktivity. Naše **nároky** směřem k dětem **diferencujeme** podle jejich schopností a ne podle jejich kalendářního věku. Zásadně se vyhýbáme výrokům, které by ohrožovaly dětskou důstojnost. Jednáme s dítětem z partnerské pozice i v situacích, kdy potřebuje naší pomoc.

Zaměřujeme se na kvalitní komunikaci, která je základní podmínkou učení a spolupráce. Usilujeme o to, abychom co nejvíce používali **efektivní komunikační dovednosti a postupy**. Na děti klademe **smysluplné požadavky**, někdy o nich diskutujeme a tím jim je ujasňujeme. Nezapomínáme, že **upřímné slovo** je jednou z nejvýznamnějších deviz mezilidských vztahů.

Místo pochval a trestů používáme prostředky **pozitivní motivace** a poskytujeme dětem **věcnou zpětnou vazbu** o jejich chování a činnostech. Komunikujeme s dětmi vstřícně, empaticky a snažíme se jim naslouchat. Vedeme je k tomu, aby nejdříve samy hledaly řešení svých problémů. Jestliže je to třeba, řešení hledáme společně s nimi tak, aby si uvědomily a pocítily následky svého chování. Dětem tak dáváme příležitosti, aby se podílely na rozhodnutí týkajících se jich samých. **Oceňujeme pokroky** dítěte vzhledem k jeho schopnostem a možnostem. **Negativní spontánní projevy dítěte** řešíme pokud možno nedirektivně a situaci využíváme k posílení dětské sebekontroly a duševní odolnosti. Snažíme se porozumět motivům a příčinám chování dítěte. Když chceme sdělit něco **hyperaktivnímu dítěti**, využíváme fyzického a očního kontaktu.

Naši **základní strategii** je vrátit problém k dítěti - Co s tím uděláš? Co navrhuješ? - apod. Vždy hledáme řešení, které dál nezhoršuje celou situaci. Problémy, které se týkají více dětí, řešíme společně na obecné úrovni, aniž jsou vyslovena konkrétní jména, můžeme také využít příběhu převedeného např. do zvířecí říše. Základní naší **metodou** je komunitní a diskusní kruh. Snažíme se být citlivé pro problémy dětí. Vštěpujeme dětem **mezilidské pravidlo** – nedělej druhým to, co nechceš, aby oni dělali tobě. Problémy, se kterými se na nás děti obracují, chápeme vždy vážně, nikdy je nezlehčujeme, ani neobracíme v žert.

Rádi se smějeme společně s dětmi. Bez problémů se dětem omluvíme za naše mylné rozhodnutí, dodržujeme dané sliby, nemůžeme-li splnit již jednou vyslovené, vysvětlujeme a navrhuje náhradní řešení. Bez obav se přiznáváme k neznalosti, omylu nebo chybě. Děti se pak pouští do činností bez strachu z chyby a s přiměřenou odvahou.

Veškeré **pozitivní vztahy** pomáhají dětem se ubezpečit, že svět (školka) je příjemné místo, ve kterém jsou potřebnými a očekávanými, kde se učí rozvíjet úctu k osobním hodnotám ostatních – úctu k pravdomluvnosti, poctivosti, čestnosti, solidaritě, ohleduplnosti.

Již od samého začátku začínáme s **prevencí negativních jevů** ve vztazích v kolektivu vrstevníků. Vedeme děti k tomu, aby hledaly vzájemnou dohodu, kompromis a aby veškeré kontakty s ostatními dětmi měly spolupracující charakter. Důvěru vytváříme pomocí **vzájemného poznávání**. Pečlivě sledujeme případnou agresí nebo ponižování.

Dále se zaměřujeme na **vytváření pocitu pospolitosti a soudržnosti**. Hledáme, co je nám všem společné podporujeme společné zážitky. Upřednostňujeme kooperaci, která využívá aktivitu dětí. Je v našem zájmu, aby nikdo z dětí nezažíval pocit selhávání. Vytváříme prostředí zásadně nesoutěživé, neboť zisk jednoho je jistě spojen se ztrátou druhého. Soutěže pro nás představují značné riziko pro morální vývoj dětí. Cesta k překonávání překážek v životě nevede přes výhry a prohry v soutěžích, ale přes **budování sebeúcty**.

Pro správný rozvoj dětské osobnosti má velký význam **sebehodnocení**, ptáme se nejdříve dítěte, co si o daném výsledku myslí, zda je s ním spokojeno, zda si myslí, že si vedlo dobře a snažilo se, jak nejvíce mohlo. Teprve potom sdělujeme svůj pohled, používáme **hodnocení**, kterým popisujeme dítěti, co zvládlo, co umí spolehlivě, co s dopomocí a na čem je třeba ještě pokračovat. Chyby chápeme jako důležitou součást učení. Vedeme děti, aby uměly samy rozpoznat nesprávnost nějakého postupu a vyvodily z toho závěry. Vysvětlujeme dětem, že každý z nás, je jedinečný, a je třeba tolerovat originalitu druhých.

Jako rizikové sledujeme děti s **hyperkinetickými a komunikačními poruchami**. Jejich projevy mohou vyvolávat konflikty s vrstevníky. Těmto dětem poskytneme dostatek pohybového uvolnění a relaxace, ale zároveň důsledně aplikujeme jednotný výchovný přístup. Záleží nám i na jednotném přístupu rodiny a MŠ, někdy je třeba oslovit také odborníky.

Přístupy nás všech dospělých významnou měrou ovlivňují postoje vrstevníků k těmto dětem a vytváří **nejúčinnější prevenci** negativních jevů ve vztazích mezi nimi. Vytvářením optimálního emočního klimatu a rozvíjíme a posilujeme to pozitivní v přirozených vztazích, což je naší nejlepší **prevencí rizikových jevů**. Snažíme se dobře odhadnout hranice mezi **škádlením** a zprvu jen nenápadnými prvky šikanování. Při škádlení pozorujeme vzájemnou legraci, radost a dobrou náladu. Jestliže dítě chce jinému ublížit nebo ho ponížit (např. ty jsi mimino) vedeme děti, aby se uměly v nepříjemné situaci místo žalování jasně ozvat: „**Nelíbí se mi to, neříkej mi to, už to nedělej, já si takhle hrát nechci...**“. Zasloucháme-li opakovaně tyto věty, vždy zpozorníme, protože je chápeme jako varovné signály. Učíme děti správně rozlišovat dobro a zlo.

5.1 Preventivní program v mateřské škole

V případě dětí předškolního věku je mnohem vhodnější a účinnější začlenění **preventivního působení** do každodenní běžné i vzdělávací činnosti v mateřské škole.

Základem prevence je vytvoření sociálních kompetencí dítěte, kdy si dítě prostřednictvím prožitkového učení osvojí **schopnost rozhodovat se**, volit z více alternativ, nést za svou volbu odpovědnost a poznávat její důsledky. Schopnost rozhodovat se je chápána jako předpoklad odpovědného jednání. **Odpovědné jednání je základní ochranný mechanismus.**

Myslíme si, že není třeba vytvářet určitý specifický preventivní program, který by předal dětem předškolního věku větší objem konkrétních informací o drogách, alkoholu, jiných škodlivých látkách a jevech a že není vhodné frontální metodou v mateřské škole realizovat preventivní program.

5.2 Třídní učitelka ve vztahu k primární prevenci:

- úzce spolupracuje s druhou třídní učitelkou při zachycování varovných signálů, podílí se na realizaci Preventivního programu a na pedagogické diagnostice vztahů ve třídě,
- motivuje k vytvoření **vnitřních pravidel třídy**, která jsou v souladu se **školním řádem**, a dbá na jejich důsledné dodržování (vytváření otevřené bezpečné atmosféry a pozitivního sociálního klimatu ve třídě); podporuje rozvoj pozitivních sociálních interakcí mezi dětmi
- získává a udržuje si přehled o osobnostních zvláštěnostech dětí ve třídě a o jejich rodinném zázemí, je garantem spolupráce školy se zákonnými zástupci dětí
- zprostředkovává komunikaci s ostatními členy pedagogického sboru

5.3 Povinnosti předškolního pedagoga při tvorbě třídního preventivního programu:

- vytvářet příjemné a klidné klima mateřské školy (třídy)
- vytvářet optimální podmínky pro předškolní vzdělávání
- včasná diagnostika projevů rizikového chování v třídním kolektivu
- vytvářet důvěryhodný vztah mezi učitelkou, dítětem a rodičem
- soustavně a pečlivě sledovat vývojové a individuální potřeby dětí
- včas odhalovat odchylky od běžného vývoje a chování dětí
- nejlépe každodenně dětem nabízet aktivní pohyb a pobyt venku
- vést děti k osvojování a upevňování základních návyků v rámci hygieny a životosprávy
- položit základy etické výchovy
- všestranně rozvíjet osobnost dětí
- klást důraz na spolupráci s rodiči
- nabízet ekologickou a environmentální výchovu

- realizovat návštěvy divadelních představení
- nově přichozím kolegům nabízet všestrannou pomoc

5.4 Třídní vzdělávací program / minimální preventivní program

Optimálním preventivním působením je v naší mateřské škole Pod lesem důsledná realizace RVP PV, potažmo **ŠVP PV – „Blízko lesa v přírodě, jsme jak rybka ve vodě...“** a vytváření funkčních preventivních aktivit v každé třídě (viz konkrétní TVP PV pro každou třídu).

Konkrétně se jedná o:

- objasnění významu dodržování základních **zásad osobní hygieny**, např. seznámení s pojmy bacil a infekce
- objasnění, že **kamarádství** je důležité pro pocit životní spokojenosti, vysvětlit dětem obsah slova **šikana**
- vysvětlení rozdílu mezi zdravými a nezdravými **druhy potravin**, např. seznámení s pojmem vitamíny
- přiblížení, co vše se skrývá pod **pojmem zdraví**, seznámení se základními orgány v těle, vysvětlení způsobu přijímání a zpracování potravy, nejíme pouze jen to, co nám chutná
- objasnění, proč je **kouření** pro organismus škodlivé a proč je vhodné nekouřit, seznámení s pojmem nikotin, dehet, nácvik správného dýchání
- vysvětlení jak je pro organismus škodlivá nadměrná konzumace **alkoholu**, rozšíření vědomosti o škodlivém působení alkoholu na lidský organismus, seznámení s pojmem alkohol a alkoholik
- vysvětlení, jaké důsledky pro organismus může mít vdechování par prchavých látek, seznámení s pojmy chemikálie a relaxace
- seznámení s **rozdílem mezi lékem a drogou**, jako zneužívanou návykovou látkou a jejími účinky, poučení o vlastnostech některých rostlinných látek, seznámení s pojmy droga, závislost a halucinace
- bezpečnost na ulici, seznámení s dopravními situacemi
- jak komunikovat, či nekomunikovat s cizími lidmi

5.5 Další preventivní aktivity mateřské školy:

- spolupráce s PPP a SPC, školním speciálním pedagogem
- spolupráce s Policií ČR a MP Litvínov
- před-plavecký výcvik, cvičení ve sportovní hale
- divadelní představení – doktor „Prevence“
- společné akce dětí a rodičů
- výlety na dopravní hřiště, organizace školy v přírodě
- spolupráce s městskou knihovnou
- DVPP a BOZP

Třída nejstarších dětí každoročně vyjíždí do školy v přírodě, kde využíváme nestandardního prostředí k prohloubení návyků vzhledem k zdravému životnímu stylu. Pracujeme s prvky prožitkového učení, které otevírá další možnosti k sebepoznávání, sebe-přijetí, rozvoji sociálních dovedností a posílení soudržnosti třídního kolektivu.

Základní škola a Mateřská škola Litvínov, Ruská 2059, okres Most
tel. číslo: 476 111 170; www.zsruska.cz; zsruska@zsruska.cz

Vypracovala:

zástupce ředitelky pro předškolní vzdělávání - Jana Heinc Buchalová

Datum vypracování: 28. 8. 2018

Schválila:

ředitelka ZŠ a MŠ - Mgr. Pavla Tomášová

Datum schválení: 30. 8. 2018

Seznámení s dokumentem:

.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		

6 OBSAH

1 Úvodní ustanovení.....	2
2 Základní informace	2
3 Základní principy, záměry a východiska.....	3
4 Metodická pomoc při implementaci strategie	4
4.1 Vymezení obsahu a formy prevence v rámci kompetencí podpory zdraví a zdravého životního stylu	4
4.2 Sebedůvěra.....	5
4.3 Seberozvíjení	5
4.4 Třída pro děti se SVP	7
4.5 Rodiče, mateřská škola a prevence	8
4.6 Stát, město a mateřská škola	9
5 Vymezení obsahu a formy prevence při naplňování RVP PV / TVP PV	10
5.1 Preventivní program v mateřské škole	14
5.2 Třídní učitelka ve vztahu k primární prevenci:	14
5.3 Povinnosti předškolního pedagoga při tvorbě třídního preventivního programu:.....	14
5.4 Třídní vzdělávací program / Minimální preventivní program	15
5.5 Další preventivní aktivity mateřské školy:.....	15
6 OBSAH.....	17